

’n Bestekopname en korpus van hedendaagse Wetenskapsafrikaans

A survey and corpus of contemporary Scientific Afrikaans

HARDUS LUDICK

Skool vir Tale, Noordwes-Universiteit
Potchefstroomkampus, Suid-Afrika
E-pos: Hardus.Ludick@nwu.ac.za

Hardus Ludick

Adri Breed

ADRI BREED

Skool vir Tale, Noordwes-Universiteit
Suid-Afrika
E-pos: Adri.Breed@nwu.ac.za

HARDUS LUDICK is lektor in die vakgebied Akademiese Geletterdheid in die Skool vir Tale van die Noordwes-Universiteit se Potchefstroomkampus. Hy studeer aan die NWU (Potchefstroomkampus), waar hy ’n BA-graad in Filosofie, Etiek, Afrikaans en Nederlands, en Engels (2017) verwerf, asook ’n HonsBA in Afrikaans en Nederlands (<i>cum laude</i>, 2019). In 2024 verwerf hy, met dr Janien Linde (NWU) as hoof- en prof Phil van Schalkwyk (NWU) as medestudieleier, ’n MA in Linguistiek en Literêre Teorie (<i>cum laude</i>) aan die NWU (Potchefstroomkampus), met die titel <i>Nataniël en sy stories: ’n Verkennende postuurstudie van Nataniël se verhaalkuns</i>. Sedert 2017 is hy betrokke by die Jongerenprojeknetwerk, ’n organisasie sonder winsoogmerk wat ’n akademies-kulturele uitruilprogram tussen Suider-Afrika en die Lae Lande fasiliteer.	HARDUS LUDICK is a lecturer in the Academic Literacy subject group in the School of Languages of the North-West University (Potchefstroom Campus). He obtained two degrees from that institution: a BA in Philosophy, Ethics, Afrikaans and Dutch, and English (2017), as well as a BA(Hons) in Afrikaans and Dutch (<i>cum laude</i>, 2019). In 2024, with Dr Janien Linde (NWU) as supervisor and Prof Phil van Schalkwyk (NWU) as co-supervisor, he obtained a master’s degree in Linguistics and Literary Theory (<i>cum laude</i>) from the NWU (Potchefstroom Campus), with the title <i>Nataniël en sy stories: ’n Verkennende postuurstudie van Nataniël se verhaalkuns</i> (“Nataniël and his tales: an exploratory posture study of Nataniël’s short fiction”). Since 2017 he has been involved in the Jongerenprojeknetwerk (“youth project network”), a non-profit organisation that facilitates an academic-cultural exchange programme between Southern Africa and the Low Countries.
ADRI BREED, ’n NNS-gegradeerde navorser, is ’n medeprofessor in beskrywende Afrikaanse taalkunde aan die Potchefstroomkampus van die Noordwes-Universiteit. Sy spesialiseer in sintaksis en semantiek, met besondere fokus op die konstruksionalisering van Afrikaanse en ander Wes-Germaanse konstruksies. Sy verwerf vyf	ADRI BREED, an NRF-rated scholar, is an Associate Professor of Afrikaans Descriptive Linguistics at the North-West University’s Potchefstroom Campus. She specialises in syntax and semantics, with a particular focus on the constructionalisation of Afrikaans and other West Germanic constructions. She holds five degrees from the NWU:

Datums:		
Ontvang: 2024-10-09	Goedgekeur: 2025-02-05	Gepubliseer: Maart 2025

grade aan die NWU, te wete 'n graad in Bedryfskommunikasie (BBk – 2005), 'n graad in Teologie met Antieke Tale (BTh [Tale] – 2005), 'n honneursgraad in Afrikaanse Taalkunde (BAHons – 2007), 'n magistergraad in Afrikaanse Letterkunde (MA – 2007), en 'n PhD in Afrikaanse Taalkunde (2012). Gedurende haar doktorsale studie spandeer sy ongeveer tien maande aan die Universiteit Antwerpen, België. Sy is tans die Adjunktdirekteur van die Skool vir Tale (Potchefstroomkampus) aan die NWU, en is een van die outeurs en moderators van Taalportaal (www.taalportaal.org), waarvoor sy ook vir die Virtuele Instituut vir Afrikaans as eindredakteur van die gedeelte Afrikaansgrammatika opgetree het (2020–2024).

a degree in Business Communication (BBk – 2005), a degree in Theology with Languages (BTh [Languages] – 2005), an honours degree in Afrikaans Linguistics (BA(Hons) – 2007), a master's degree in Afrikaans Literature (MA – 2007), and a PhD in Afrikaans Linguistics (2012). During her doctoral studies, she spent approximately ten months at the University of Antwerp, Belgium. She is currently the Deputy Director of the School of Languages (Potchefstroom Campus) at the NWU. She is one of the authors and moderators of Taalportaal (www.taalportaal.org) and served as the editor-in-chief for the Afrikaans grammar section of the Virtual Institute for Afrikaans (2020–2024).

ABSTRACT

A survey and corpus of contemporary Scientific Afrikaans

This article presents the findings of research into a two-part gap in the current understanding of the variety of Afrikaans identified as Scientific Afrikaans. Firstly, we present a survey that was used to investigate the state and use of Afrikaans as a language of science. The approach is both diachronic and synchronic: it provides a short historical overview of the development of Afrikaans as a language of science and an inventory of scientific Afrikaans publications from 2004 to 2018.

Secondly, the article reports on the development of a comprehensive and representative corpus of Scientific Afrikaans that will facilitate linguistic research into the specific uses and nature of this variety. The development of a corpus of Scientific Afrikaans, namely the VivA-Wetenskapsafrikaanskorporus 1.0 (“VivA Scientific Afrikaans Corpus 1.0”; hereafter VivA-WAK 1.0) (2025), directly follows and is a product of the survey. The development of the corpus allowed the charting of one aspect of the use of Afrikaans for scientific purposes, namely the publication of Afrikaans research articles in accredited journals from 2004 to 2018. The corpus, consisting of roughly 23 000 000 words, sheds light on the nature of Scientific Afrikaans, in particular its application in general Afrikaans.

This survey was conducted and the corpus built in the context of the gradual development of Afrikaans as a fully-fledged language of science. Afrikaans flourished and developed into a well-established independent language, especially during the period 1900 to 1940, not only with regard to everyday use, but also with regard to academic study (Breed & Bosman, 2024, with particular reference to Nienaber, 1934, and Carstens & Raidt, 2019). However, there are also examples of Afrikaans used in a relatively formal or academic register from before 1900. Arabic Afrikaans was in use as a medium of instruction and religious practice as early as the mid-19th century (Carstens & Raidt, 2019:244). In addition, an important text published towards the end of the 19th century is worth mentioning here: Eerste beginsels van die Afrikaanse taal (“First principles of the Afrikaans language”) compiled by the Genootskap van Regte Afrikaners (“Association of True Afrikaners”) in 1882. Moreover, Carstens and Raidt (2019:399-400) note that by 1919 Afrikaans had been adopted as a technical language and a medium of instruction at four South African universities. In this respect, the use of

Afrikaans as a language of science dates back further than its acquiring the status of an official language, the event celebrated in this issue of Tydskrif vir Geesteswetenskappe ("Journal of Humanities").

The development of Scientific Afrikaans is linked to, among other things, the development of subject-specific language and terminology for various scientific disciplines, and to the establishment of several scientific organisations that actively promoted the use of Afrikaans in scientific contexts. In this regard, a significant achievement for Afrikaans as a language of science was its adoption as a medium of instruction at various South African universities. As a result of such initiatives and achievements, it was possible for Afrikaans to evolve fully into a language of science in the 20th century.

However, since the transition to a new political order in 1994, Afrikaans has been under pressure owing to new ideologies, and it is therefore often claimed that Afrikaans as a language of science is in jeopardy.

The validity of this claim can be ascertained by examining the Afrikaans articles published in accredited journals from 2004 to 2018. The choice for this period was motivated by the limited digital availability of articles published before 2004. The survey identified 69 DHET or SciELO accredited South African journals that published Afrikaans articles in this period. In the course of this period there was a noticeable decline in the number of publications. It is also noteworthy that the largest number of Afrikaans articles are published in interdisciplinary journals rather than in discipline-specific journals. In addition, it appears that a diminishing number of institutions publish scientific work, which severely limits the possibilities for the publication of research conducted in Afrikaans.

The initiation of the Viva-WAK 1.0 indicated that such concentrated control may pose certain risks for the future of Scientific Afrikaans. When attempting to gain access to data, we found several control measures restricting access. In order to incorporate articles from some journals in our corpus, an existing usage license, such as a Creative Commons license, proved to be sufficient to obtain the necessary permission, but in other cases permission had to be obtained through a data agreement, signed either by the editors of the journals concerned or by their publishing institutions. The worst case scenario occurred when certain factors – including possible unwillingness, lack of knowledge, contractual limitations and staff capacity – prevented the finalisation of agreements. However, while the inability to secure data agreements with individual journals resulted in a relatively small number of articles being excluded from our corpus, the fact that six institutions have not yet signed data agreements has resulted in the exclusion of a large number of articles. Consequently, at least 13 million words that could have been included are now not part of version 1.0 of the Viva-WAK.

In this article, we point out that, in view of the current prominence of digital humanities, not to mention the current requirement of free access to research in the international scientific journal publishing industry, it is of the utmost importance that (academic) institutions support the efforts to make available data of this nature for research purposes.

The survey used for this article sheds light on the extent to which Afrikaans was employed as a language of science in the recent past. It could therefore be useful in several ways. For instance, it can help identify the journals and institutions that should be recognised for the opportunities they create for research to be published in Afrikaans. Additionally, it can be used to judge the vitality of the respective subject disciplines that form part of the Afrikaans scientific endeavours.

The Viva-WAK 1.0 described in this article is also expected to be useful in the other ways outlined and discussed in the article. Possible uses include facilitating systematic research

on academic language use and style; the development of subject-specific terminology; the development of discipline-specific academic literacy materials; and the sophistication of AI technologies in Afrikaans.

KEYWORDS: Academic Afrikaans, Scientific Afrikaans; formal language use; formal corpus; high function of language

TREFWOORDE: Akademiese Afrikaans, Wetenskapsafrikaans, formele taalgebruik, formele korpus, hoë funksie van taal

OPSOMMING

Dié artikel lewer verslag van 'n proses wat uitgevoer is om 'n tweeledige leemte rakende ons verstaan van die gebruiksvariëteit Wetenskapsafrikaans na te vors. Eerstens bied ons 'n bestekopname aan waarin ons die omvang en stand van Afrikaans as wetenskapstaal ondersoek. Ons pak hierdie bespreking vanuit beide 'n diakroniese en sinkroniese perspektief aan deur eerstens 'n kort historiese oorsig te gee van die ontwikkeling van Afrikaans as wetenskapstaal, en tweedens 'n inventaris aan te bied van wetenskaplike Afrikaanse publikasies wat in die tydperk 2004 tot 2018 gepubliseer is.

Tweedens lewer die artikel verslag van die proses van die saamstel van 'n omvattende en verteenwoordigende Wetenskapsafrikaanskorpus wat taalkundige navorsing oor die spesifieke gebruik en aard van hierdie variëteit moontlik sal kan maak. Die saamstel van 'n korpus van Wetenskapsafrikaans, naamlik die *VivA-Wetenskapsafrikaanskorpus 1.0*¹ (2025), is 'n direkte uitvloeisel of produk van die bestekopname. Danksy die ontwikkeling van hierdie korpus kan een aspek van die beoefening van wetenskap in Afrikaans gekarteer word, naamlik die publikasie van Afrikaanse artikels in geakkrediteerde vaktydskrifte tussen 2004 en 2018. Met 'n grootte van ongeveer 23 000 000 woorde bied die korpus 'n blik op die aard van Wetenskapsafrikaans, oftewel die wyse waarop hierdie gebruiksvariëteit in Afrikaans aangewend word.

1. Inleiding

Breed en Bosman (2024), soos gebaseer op veral Nienaber (1934) en Carstens en Raidt (2019), dui aan dat Afrikaans veral in die tydperk van 1900 tot 1940 gevestig geraak het as onafhanklike taal – nie slegs in alledaagse gebruik nie, maar ook in akademiese studies. Daar kom selfs voorbeelde voor van vroeë vorme van die gebruik van Afrikaans in 'n meer formele of akademiese register, wat uit 'n tydperk vóór 1900 dateer. Arabies-Afrikaans is byvoorbeeld reeds in die 19de eeu ingespan as onderwystaal en godsdiensmedium (Carstens & Raidt, 2019:244). Nog 'n voorbeeld is die Genootskap van Regte Afrikaners se 1882-publikasie *Eerste beginsels van di Afrikaanse taal*. Carstens en Raidt (2019:399-400) dui verder aan dat Afrikaans al teen 1919 aanvaar is as vakmedium en taal van onderrig by vier Suid-Afrikaanse universiteite, naamlik die Universiteit van Stellenbosch, Universiteit van Kaapstad, Grey-Universiteitskollege in Bloemfontein (nou die Universiteit van die Vrystaat, UVS) en Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys (nou die Noordwes-Universiteit NWU). In hierdie opsig strek die gebruik van Afrikaans as wetenskapstaal – voortaan

---

¹ Voorts *VivA-WAK 1.0*

Wetenskapsafrikaans – selfs verder terug as die honderdjarige erkenning van Afrikaans as amptelike taal, wat in hierdie uitgawe van die *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* gevier word.²

Ten spyte van hierdie lang tradisie van meer as 100 jaar van Wetenskapsafrikaans, is daar nog min bekend oor die ontwikkeling en aanwending van hierdie spesifieke Afrikaanse gebruiksvariëteit. Verder word daar tans verskeie stellings gemaak oor die druk waaronder Afrikaans verkeer, veral wat betref hoë funksies soos dié van wetenskaplike ondersoek en tersiêre onderrig (vergelyk byvoorbeeld die bespreking in Carstens & Raidt, 2019:768-792 asook Steyn, 2014:440-470). Daar ontbreek egter taalkundige navorsing wat eerstens kan aantoon wat die presiese **stand of omvang** van Wetenskapsafrikaans tans is (oftewel die *mate waarin* Afrikaans nog as wetenskapstaal ingespan word). Tweedens, en verbandhoudend met die eerste leemte, ontbreek daar ook gebruiksgestuurde taalkundenavorsing wat kan aantoon wat die **aard** van hierdie variëteit (oftewel die *wyse waarop* dit gebruik word) is.

Hierdie artikel lewer verslag van ’n proses wat uitgevoer is om hierdie tweeledige leemte aan te pak. Eerstens bied ons ’n **bestekopname** aan waarin ons die omvang en stand van Afrikaans as wetenskapstaal ondersoek. Ons pak hierdie bespreking vanuit beide ’n diakroniese en sinkroniese perspektief aan deur eerstens ’n kort historiese oorsig te gee van die ontwikkeling van Afrikaans as wetenskapstaal, en tweedens ’n inventaris aan te bied van wetenskaplike Afrikaanse publikasies wat in die tydperk 2004 tot 2018 gepubliseer is.

Tweedens lewer die artikel verslag van die proses van die **saamstel van ’n omvattende en verteenwoordigende Wetenskapsafrikaanskorporus** wat taalkundige navorsing oor die spesifieke gebruik en aard van hierdie variëteit moontlik sal kan maak. Die saamstel van ’n korpus van Wetenskapsafrikaans, naamlik die VivA-Wetenskapsafrikaanskorporus 1.0³ (*VivA-WAK 1.0*; 2025), is ’n direkte uitvloeisel of produk van die bestekopname. Danksy die ontwikkeling van hierdie korpus kan een aspek van die beoefening van wetenskap in Afrikaans beskryf word, naamlik die publikasie van Afrikaanse artikels in geakkrediteerde vaktydskrifte tussen 2004 en 2018. Met ’n grootte van ongeveer **23 000 000 woorde** bied die korpus ’n blik op die aard van Wetenskapsafrikaans, oftewel die wyse waarop hierdie gebruiksvariëteit in Afrikaans aangewend word. Deur middel van hierdie korpus sou die bestaande voorskriftelike of toegepaste taalkundebronne wat gedeeltelik of pertinent betrekking het op Wetenskapsafrikaans in verdere navorsing aangevul kon word deur gebruiksgestuurde data. Voorts is hierdie korpus ’n aanvulling tot die beskikbare Afrikaanse korpusse as sodanig, benewens die spesifieke bydrae as ’n korpus van wetenskaplike Afrikaanse taalgebruik.

² In hierdie artikel gebruik ons die term Wetenskapsafrikaans om spesifiek te verwys na ’n variëteit van Afrikaans wat deur Afrikaanse wetenskaplikes van verskillende wetenskaplike dissiplines gebruik word om wetenskaplike diskoers te voer (met ander woorde in wetenskaplike publikasies en uitsette). Ons argumenteer dat dit ’n subafdeling vorm van wat “Akademiese Afrikaans” genoem kan word – ’n variëteit wat ook in die breër akademiese konteks gebruik word, byvoorbeeld in tersiêre onderrig- en leerkontekste, onderrigadministrasie, ensovoorts. Ons aanvaar dat gepubliseerde artikels in vaktydskrifte ’n verteenwoordigende beeld van hierdie variëteit sal bied, aangesien dit geskryf is deur wetenskaplikes wat aktief tot die Afrikaanse wetenskaplike gemeenskap bydra. Die navorsingsuitsette van M- en PhD-grade, wat ook ’n belangrike onderdeel van Akademiese Afrikaans vorm en veral verteenwoordigend sou kon wees van ontluikende navorsers se omgang met hierdie variëteit, word weerspieël in die bestekopname en korpus van artikels in vaktydskrifte vir sover dit gebruiklik is vir nagraadse studente om in artikelformaat te publiseer of hul navorsing tot artikels te verwerk ná afloop van ’n studie (lees §3 vir ’n verdere bespreking).

³ Voorts *VivA-WAK 1.0*

2. 'n Bestekopname van Wetenskapsafrikaans vanuit 'n diakroniese en sinkroniese perspektief

In hierdie afdeling word vanuit sowel 'n diakroniese as 'n sinkroniese perspektief 'n bestekopname van die gebruik van Afrikaans as 'n wetenskapstaal gemaak. Wat eersgenoemde betref, word 'n kort literatuuroorsig van die historiese ontwikkeling van Wetenskapsafrikaans uitgevoer. Dit is geensins die oogmerk van hierdie artikel om hierdie geskiedenis volledig te bespreek of nuwe inligting daaroor aan te bied nie. Die diakroniese perspektief dien om die sinkroniese perspektief, die eerste oorspronklike bydrae van ons artikel, asook die beskrywing in die volgende afdeling van die ontwikkeling van 'n taalkundige korpus van Wetenskapsafrikaans, te kontekstualiseer.

2.1 *Die historiese ontwikkeling van Wetenskapsafrikaans*

Uiteraard strek die geskiedenis van Wetenskapsafrikaans, soos dié van haas enige taalvariëteit, ver terug. Wat onlangse bronne betref, kan die geskiedenis van Afrikaans tot en met die 19de en 20ste eeue onder andere nagegaan word in Conradie en Groenewald (2017) en Carstens en Raidt (2017 en 2019). Die ontwikkeling van die vakgebied van Afrikaanse taalkunde word ook beskryf in Breed en Bosman (2024) en kan as aanvulling van hierdie bespreking van die ontwikkeling van Wetenskapsafrikaans dien. Hier van belang is dat daar sedert die 19de eeu 'n behoefte ontstaan het om Afrikaans as 'n skryftaal in te span. Soos genoem, tref 'n mens reeds tekste vóór 1900 aan waarin Afrikaans in 'n formele vorm en akademiese register benut word. In die loop van die 20ste eeu het Afrikaans egter volledig ontwikkel tot 'n taal wat oor sowel lae as hoë funksies beskik het, waaronder laasgenoemde wetenskapsbeoefening en tersiêre onderrig gereken kan word.

Gedeeltelik aangespoor deur 'n opbloeit van Afrikanernasionalisme dra verskeie gebeurtenisse in die 20ste eeu direk en indirek by tot die ontwikkeling van Afrikaans as wetenskapstaal. Hieronder tel die vestiging van instansies soos die Afrikaanse Taalgenootskap in Pretoria in 1905, die Afrikaanse Taalvereniging in Kaapstad in 1906, en die Zuid-Afrikaanse Akademie voor Taal, Letteren en Kunst in 1909; die publikasie van die eerste uitgawe van die Akademie vir Wetenskap en Kuns se *Afrikaanse woordelys en spelreëls* in 1917 en die ontwikkeling sedert 1926 van die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*; die organisering van kongresse en publikasie en verspreiding van boeke; die aanstel van professore in Afrikaans aan die Universiteit van Stellenbosch en die Vrystaatse Universiteitskollege; en die aanpassing van die destydse Grondwet om – prakties gesproke, ofskoon nie volledig amptelik nie – Afrikaans naas Engels as 'n amptelike taal te gebruik (Conradie & Groenewald, 2017:54).

Onder meer hou die ontwikkeling van Wetenskapsafrikaans verband met die ontwikkeling van vaktaal en -terminologie vir die onderskeie wetenskaplike vakrigtings. In 'n publikasie soos Roux (1975) se “Die uitbouing van Afrikaans as wetenskaplik-tegnologiese taal” word “uitbouing” grootliks gelykgestel aan die voortdurende ontwikkeling van die nodige vaktaal. 'n Belangrike bydrae tot die ontwikkeling van die wetenskaplike variëteit van Afrikaans is dan ook die stigting van verskeie vaktaalburo's vroeg in die 20ste eeu (Conradie & Groenewald, 2017:55). Roux (1975:4) beskou in hierdie verband die stigting van die Afrikaanse Vereniging vir Wetenskap en Wysbegeerte (AVWW) aan die destydse Universiteit van die Witwatersrand in 1937 as die “vonkie wat die vuur laat ontbrand” het, ook al het die AVWW ná slegs twee jaar ontbind. Teen 1959 is 20 finale en voorlopige woordelyste reeds gepubliseer, met betrekking op onder meer die fisika, geneeskunde, weerkunde, wiskunde, paleontologie, landbou en

bosbou, plantkunde, boukunde, skeikunde, geologie, versekeringswese, tekstielwese, ontleedkunde, krygskunde, mynbou, vervoerwese en staalwerke (Roux, 1975:5).

Roux skryf in 1975 besonder positief oor die vaktaal wat toe tot die Afrikaanssprekende wetenskaplike se beskikking was; en is daarvan oortuig “dat ons die toekoms met vertroue kan tegemoetgaan” (Roux, 1975:12). In ’n opname in 2015 identifiseer Alberts 365 vaktaalwoordeboeke en termlyste met Afrikaans as een van die behandelde tale (Alberts, soos aangehaal in Alberts, 2024). Alberts (2024:251) bied egter ’n ander perspektief as Roux en skryf dat die meeste van hierdie vakwoordeboeke en termlyste nou verouderd is, en dat sommige nie meer beskikbaar is nie en waarskynlik reeds uit druk is. Boonop is die meeste bestaande vakwoordeboeke en termlyste volgens haar slegs vertalende lyse. Om Afrikaans naas Engels as oorheersende wêreldtaal as wetenskapstaal in Suid-Afrika te vestig, was dit gewoon nodig om so vinnig moontlik Afrikaanse ekwivalente van Engelse terme te voorsien (Alberts, 2024:251). Gevolglik moedig Alberts (2024:251) vakkundiges, akademici, taalpraktisyne en leke aan om erns te maak met die skep, dokumentering, verspreiding en benutting van Afrikaanse terme.

Aangesien die wetenskap en die akademie of universiteitsomgewing nou verwant is, hou die ontwikkeling van Wetenskapsafrikaans ook verband met die ontwikkeling in die 20ste eeu van Afrikaans tot ’n taal van onderwys en spesifiek tersiêre onderwys. Die inisiatief van studente om Afrikaans as medium van onderrig en as vak aan universiteite te laat erken, kan in Carstens en Raidt (2019:399) nagegaan word. Dit het daartoe gelei dat die eerste leerstoel in Afrikaans ingestel is, dat Afrikaans in die plek van Nederlands erken is as vakmedium aan die Universiteit van Kaapstad, en dat die Potchefstroomse Universiteitskollege (PUK; nou die Noordwes-Universiteit se Potchefstroomkampus) die eerste universiteit geword het om Afrikaans as onderrigtaal op alle vlakke te aanvaar (Carstens & Raidt, 2019:399-400). Mettertyd is Afrikaans as onderrigtaal aan verskeie universiteite aanvaar en is Afrikaans sodoende verhef tot ’n wetenskapstaal (Carstens & Raidt, 2019:400).

Nadat Afrikaans deels danksy bepaalde ideologieë en regeringsinvestering in die 20ste eeu onder meer tot wetenskapstaal kon ontwikkel, verkeer Afrikaans sedert die oorgang tot ’n nuwe politieke bestel in 1994 opnuut onder druk weens ander ideologieë. Vir ’n uitgebreide bespreking hiervan kan Carstens en Raidt (2019:745-860) geraadpleeg word. Die afskaal van die gebruik van Afrikaans as ’n taal van tersiêre onderrig en as kommunikasie- en administratiewe taal by tersiêre instansies hou uiteraard verband met die gebruiksomvang en aard van Wetenskapsafrikaans. Die presiese aard van hierdie verhouding word nie hier ondersoek nie. Die hoop is egter dat die bestekopname in §2.2 en die korpus wat in §3 bekendgestel word, in ’n mate lig hierop kan werp.

’n Rigtinggewende teks wat toekomstige navorsing oor die omvang en aard van die gebruik van Afrikaans as wetenskapstaal kan rig, is dié van Brink (1975). Die vraag wat Brink in 1975 vra en as titel vir sy bydrae tot die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns se bundel *Afrikaans: dit is ons erns* neem, kan naamlik vandag ook gestel word: “Waarom sou die wetenskaplike in Afrikaans publiseer?” Om wetenskaplike tekste in Afrikaans te kan publiseer, skryf Brink (1975:13-14), moet op die volgende vrae afdoende geantwoord kan word:

1. Beskik ons oor die nodige vakterminologie in Afrikaans?
2. Beskik ons oor die nodige publikasie-media met voldoende nasionale en internasionale vakkundige erkenning?
3. Is die leerskring groot genoeg om hierdie publikasies lonend te maak? En as die onderskeie vakliggame dit nie kan bybring nie, moet die staat sulke tydskrifte

subsidieer? En as die staat die tydskrifte subsidieer, sal bydraes in albei landstale aangebied moet word?

4. Is daar voldoende publseerbare navorsingsmateriaal beskikbaar om vir 'n bepaalde dissipline 'n vaktydskrif van erkende gehalte gereeld te laat verskyn?

Uiteraard is dit vrae waarop die antwoorde nou verband hou met die konteks waarin die Afrikaanssprekende wetenskaplike staan. Wat die afsetgebied tot die Afrikaanse wetenskaplike se beskikking betref, verskaf Brink (1975) data waarin aangedui word wat die taalmedium is van die vaktydskrifte van die onderskeie vakgebiede: uitsluitlik Afrikaans, uitsluitlik Engels, “Engels, maar aanvaar ook Afrikaanse bydraes”, of “Volgens beleid nagenoeg ewe veel Afrikaanse en Engelse bydraes” (Brink, 1975:17). Op grond van dié bestekopname kom Brink (1975:16) tot die gevolgtrekking dat daar in 1975 inderdaad voldoende publikasiemoontlikhede ten opsigte van die wetenskappe en tegnologie is – “moontlik het ons te veel”.

Verdere navorsing sou nodig wees om vas te stel wat die antwoord op hierdie en soortgelyke vrae is in 2025, 50 jaar ná Brink se bevindinge. Hoewel die bestekopname in die volgende afdeling nie – anders as Brink (1975) – die taalbeleid van tydskrifte nagaan nie, en dus nie aandui waar wetenskaplikes vandag Afrikaanse artikels *kan* publiseer in die onderskeie vakgebiede nie, verskaf dit 'n aanduiding van waar wetenskaplikes in die onlangse verlede *wel* Afrikaanse artikels gepubliseer *het*. Hierdie data sou in die toekoms aangevul kon word met inligting oor die publikasie van Afrikaanstalige proefskrifte en verhandelinge in die onlangse verlede, wat dan vergelyk sou kon word met die syfers wat Brink (1975) verskaf oor die publikasie daarvan tussen 1942–1958 en 1960–1973 onderskeidelik.

2.2 *Die huidige stand van Wetenskapsafrikaans: 'n bestekopname van vakkundige artikels 2004–2018*

Soos reeds genoem, lewer hierdie artikel verslag oor 'n proses waardeur die omvang van die gebruik van Afrikaans as 'n wetenskapstaal ten dele gekarteer kan word. Die vertrekpunt is dat die publikasie van Afrikaanstalige artikels in geakkrediteerde vakwetenskaplike tydskrifte verteenwoordigend is van die gebruik van Wetenskapsafrikaans as variëteit (sien voetnoot 1).

Met hierdie vertrekpunt is in 2019 begin met 'n bestekopname (en gelyklopend die ontwikkeling van 'n korpus, soos in §3 bespreek word) van alle sodanige Afrikaanse akademiese artikels wat tussen 2004 en 2018 in geakkrediteerde wetenskapstydskrifte gepubliseer is. Daar het weliswaar heelwat tyd verloop sedert die aanvang van die bestekopname en die korpusontwikkeling. Die proses het reeds voor die COVID-pandemie begin, maar is helaas onderbreek en verleng weens die impak daarvan, wat tot hierdie beduidende tidsverloop gelei het. Dit is dan ook 'n doelwit om hierdie bestekopname in die toekoms uit te brei om artikels uit die jare sedert 2018 – asook tydperke vóór 2004 – in te sluit. Ten spyte van die feit dat die publikasies van die afgelope ses jaar nie in die bestekopname verreken word nie, is ons van mening dat dit wél 'n verteenwoordigende beeld aanbied van die huidige stand van Wetenskapsafrikaans (kyk Tabel 1).

Met die oog op so 'n bestekopname is eerstens vasgestel in welke geakkrediteerde vaktydskrifte daar enigsins Afrikaanse artikels gepubliseer is tussen 2004 en 2018. Hiervoor is gebruik gemaak van die Departement van Hoër Onderwys en Opleiding (DHOO; in Engels DHET) en SciELO SA se jaarlikse lysste van geakkrediteerde Suid-Afrikaanse vaktydskrifte.⁴

⁴ Die mees resente weergawe van dié lysste verskyn in die bronnelys as DHET (2024).

Dit sluit in tydskrifte wat uitsluitlik of hoofsaaklik Afrikaanstalige artikels (ge)publiseer (het), soos *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, *Tydskrif vir Natuurwetenskappe en Tegnologie*, *Stilet*, *Literator*, *Koers*, en so meer. Benewens dergelike tydskrifte moes daar egter handmatig deur die volledige DHOO- en SciELO-lyste gewerk word om alle tydskrifte waarvan die taalbeleid voorsiening maak vir die publikasie van Afrikaanse artikels (of destyds voorsiening gemaak het in die afgebakende tydperk), ook te identifiseer. Aangesien die taalbeleid wat tans deur 'n tydskrif gemeld word, nie noodwendig ook gedurende die 2004 tot 2018-tydperk gegeld het nie, kon daar naamlik nie slegs op 'n tydskrif se huidige taalbeleid staatgemaak word om 'n akkurate beeld van dié tydperk te bied nie.

Aanvanklik is daar geëksperimenteer met soekenjins om hierdie taak te versnel, byvoorbeeld deur te soek vir alle artikels waarvan die skryftaal as Afrikaans geëtiketteer is en wat in 'n bepaalde geakkrediteerde tydskrif gepubliseer is in die gekose tydperk. Sulke metodes het egter nie goeie resultate gelewer nie, vermoedelik omdat nie alle Afrikaanse artikels in alle tydskrifte inderdaad as sodanig geëtiketteer is nie. Gewoon die feit dat hierdie proses sommige, maar nie alle artikels en tydskrifte opgespoor het nie, het dit 'n onbetroubare en onproduktiewe werkswyse gemaak. Daarom is uiteindelik volstaan by 'n handmatige vluglees van die inhoudopgawes per uitgawe of volume van 'n tydskrif, soos beskikbaar op die onderskeie tydskrifte se amptelike webwerwe of platforms soos Sabinet of SciELO South Africa. Dit het gelukkig geblyk dat daar vir alle tydskrifte sodanige inligting aanlyn beskikbaar was. Enige byvoegings tot hierdie lys (soos te sien in Tabel 1) word deur die outeurs verwelkom en sou by die uitbreiding van die korpus benut kon word.

Deur hierdie soektog, soos pas uiteengesit is, te volg, is 69 geakkrediteerde vaktydskrifte geïdentifiseer wat in die tydperk 2004 tot 2018 Afrikaanstalige artikels gepubliseer het. Hierdie inligting word in Tabel 1 hier onder saamgevat en die inligting van elkeen word uiteengesit. Aangesien dit vir die bespreking oor *VivA-WAK 1.0* in §3 nodig sal wees om aan te toon en te bespreek watter artikels in die korpus ingesluit is, dui hierdie tabel reeds aan watter tydskrifte in dié korpus opgeneem is. Die tydskrifte wat in *VivA-WAK 1.0* opgeneem is, word aangedui in blou / ligte grys (danksy 'n dataooreenkoms wat aangegaan is) en groen / donkerder grys (wanneer daar reeds 'n geskikte gebruikslisensie gegeld het), terwyl dié wat nie in die korpus opgeneem is nie, sonder skakering gelaat word. Ons verwys in die bespreking in §3 weer na hierdie tabel.⁵

Die volgende moet in ag geneem word by die interpretasie van hierdie tabel se inhoud.

- Die vakgebied van sommige tydskrifte word aangedui. Hierdie inligting verteenwoordig egter slegs tydskrifte wat *toegewy* is aan 'n bepaalde vakgebied (en waar dit vanuit die tydskrif se beskrywing duidelik is dat dit toegewy is aan 'n spesifieke vakgebied) en reflekteer dus nie artikels wat gepubliseer is in tydskrifte wat nie aan 'n bepaalde vakgebied toegewy is nie maar wesenlik interdisiplinêr funksioneer (sien hier onder). In toekomstige weergawes van die bestekopname (en van die *VivA-WAK*) sou die vakgebied op artikelvlak ook geïdentifiseer kon word.
- Vir sommige publikasiejare van *LitNet Akademies* in die tydperk 2004 tot 2018 word deur dié tydskrif onderskeid getref tussen die vakkundige afdelings Ekonomiese en

⁵ By die name van tydskrifte word die volgende afkortings gebruik: SA = Suid-Afrika / South Africa. SAe = Suid-Afrikaanse. SAAn = South African. SAe = Suider-Afrikaanse. SAn = Southern African. J = Joernaal/Journal. T = Tydskrif. By die aanduiding van uitgewers of instansies geld die volgende afkortings: SAAWK = Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns. T&F = Taylor & Francis.

TABEL 1: Geakkrediteerde tydskrifte waarin tussen 2004-2018 artikels gepubliseer is

Uitgewer	Vakgebied	Afr. artikels in vaktydskrifte 2004-2018															Hoeveelheid Afrikaanse artikels per jaar per vaktydskrif															Totaal
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018																
Kosielournals	Geesteswetenskappe	15	1	3	9	7	3	1																								
	Acta Academica																															
	Acta Juridica																															
	Acta Structilla																															
	Acta Theologica	26	9	12	12	11	8	9	9	6	7	5	1	7	1	1	123															
	Agrekon	1															1															
	T&F																															
	Gesondheid	3	3				1										7															
	Kosielournals	Communias																8														
		De Jure	12	12	14	6	10	11	4	3	4	5	2	2				85														
Fundamina		2	1		1			2	1	2	1						10															
Health SA Gesondheid		1															1															
Historia		4	6	3	7	3	4	4	5	4	2				1	414																
HTS Teologie Studies		37	20	25	18	35	18	32	30	31	27	20	47	18	46	10	43															
In die Skriflig		20	24	19	17	22	18	20	29	22	36	26	21	24	14	7	319															
J of Consumer Sciences		1															1															
J of Early Christian History		1		2			1										4															
J of Economic and Financial Sciences									2	3	1	2	1				9															
Kosielournals	Geskiedenis	14	12	17	10	2	19	6	8	6	5	4	2	2	3	2	112															
	Inter/multidissiplinêr		1	5		1	3	2	4			1		1	2		20															
	Inter/multidissiplinêr						2	1									3															
	Inter/multidissiplinêr	12	16	14	10	11	11	7	4	3	5	6	4	7	5	4	119															
	Taal	1	3	3	2	2	4	3	6	11	10	4	3	5	4	11	117															
	Lexikos																															
	Litterator	10	8	14	4	14	7	6	6	11	10	4	3	5	4	11	117															
	LitNet Academies																															
	LitNet Academies (Geesteswetenskappe)*																															
	LitNet Academies (Godsdienstwetenskappe)*																															
LitNet	LitNet Academies (Natuurwetenskappe)*																															
	LitNet Academies (Opvoedkunde)*																															
	LitNet Academies (Rege)*	6	1	3	3	6	4	1	4	2	2		1		2	35																
	Maatskaplike Werk																															
	Mediari	3	1														4															
	Mousaion	2	1																													
	Mousaion	4	3		4	1	7	1	2	2		3		1		15																
	Nederlands-Gereformeerde Teologiese Tydskrif																															
	Obiter	27	44	35	30	24	29	27	27	11	13	12					279															
	Old Testament Essays	2	3			4	4	4	3	1	1	1	1				23															
SUN Journals	Rege						1	2									5															
	Gesondheid	1	1																													
	Per Linguam																															
	SUN Journals	1			1	1											2															
	UNISA	1																														
	Phronimon				1												2															
	Responsa Meridiana																															
	SA Family Practice																															
	SA Linguistics & Applied Language Studies (SALALS)	2	4	3	13	3	1	2	1	1							8															
	SA Public Law	3	3	3	3	2	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	33															
SAAWK	SA T v ir Natuurwetenskap en Tegnologie	16	12	20	13	15	20	14	23	24	30	16	42	17	15	13	290															

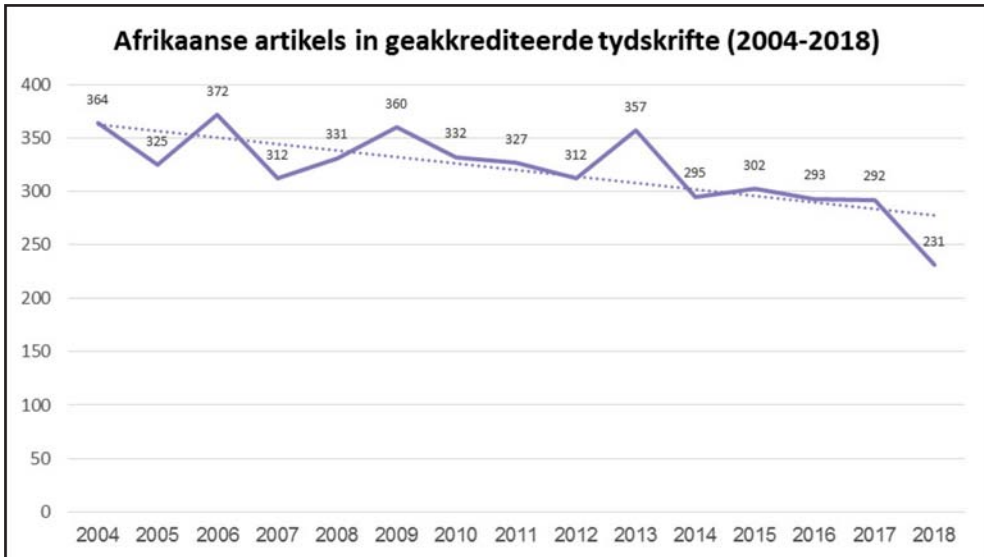
[illegible]

Bestuurswetenskappe, Geesteswetenskappe, Godsdienswetenskappe, Natuurwetenskappe, Opvoedkunde en Regte. Hierdie onderskeid word egter nie deurentyd gehandhaaf nie; vir sommige jare word daar geen vakkundige onderskeid aangedui nie. Ook is hierdie onderskeid na regte 'n interne onderskeid, aangesien *LitNet Akademies* deurentyd as 'n enkele vaktydskrif op byvoorbeeld die DHOO-lys en die Sabinet-platform geld. Derhalwe word *LitNet Akademies* in Tabel 1 as 'n enkele, wesenlik interdisiplinêre tydskrif getel en word die totale hoeveelheid artikels per jaar aangedui. Vir dié jare waarvoor *LitNet Akademies* wel 'n vakgebiedindeling gehandhaaf het, word daardie inligting ook verskaf. Die skuinsgedrukte getalle by 2016 dui aan dat daar slegs vir enkele uitgawes van dié jaar deur *LitNet Akademies* 'n vakkundige onderskeid aangedui word.

- Geen onderskeid is getref tussen die (teoretiese, beskrywende) taalkunde en toegepaste taalkunde nie.
- Waar 'n vakgebied slegs deur 'n enkele toegewyde tydskrif verteenwoordig word in die lys – byvoorbeeld *SAJ of Art History* of *SAT vir Filosofie* – word geen aanduiding van vakgebied gegee nie. Dieselfde geld die twee tydskrifte toegewy aan die pedagogiek – *SA Journal of Education* en *SA Journal of Higher Education* – omdat daar in hierdie twee tydskrifte gesamentlik maar vyf Afrikaanse artikels gepubliseer is in die tydperk 2004 tot 2018.
- *SAT vir Navorsing in Sport, Liggaamlike Opvoedkunde en Ontspanning* word ter wille van leesbaarheid afgekort tot “SAT vir Navorsing in Sport, LO & O”.
- Die *Nederduits-Gereformeerde Teologiese Tydskrif* heet sedert 2015 *Stellenbosch Theological Journal* en ressorteer sedertdien onder SUNJournals. As gevolg hiervan geld daar verskillende toestemmings vir opname in die *VivA-WAK* en word die twee instansies van dieselfde tydskrif afsonderlik gelys in Tabel 1.
- By sommige van die tydskrifte waarvoor geen uitgewer in Tabel 1 aangedui word nie, gaan dit inderdaad om tydskrifte sonder 'n eksterne uitgewer. In ander gevalle word die eksterne instansie wat 'n tydskrif uitgee, gewoon nie genoem nie, aangesien die uitgewer 'n vakorganisasie, akademiese departement of dergelike instelling is. In sulke gevalle gaan dit naamlik om 'n enkele tydskrif op ons lys wat by so 'n entiteit ressorteer en nie meerdere tydskrifte nie. Ook is daar in sulke gevalle nie eweseer 'n skeiding tussen tydskrifredaksie en uitgewer nie – iets wat byvoorbeeld 'n invloed uitgeoefen het op die opneem van artikels in ons korpus, soos hier onder bespreek word. Voorbeelde van tydskrifte waarvan die uitgewer nie gemeld word nie, is *Stilet*, die lyfblad van die Afrikaanse Letterkundevereniging, en *Lexikos*, die lyfblad van die African Association for Lexicography (Afrilex), gepubliseer deur die Buro van die WAT.
- Hoewel dit uiteraard moontlik is dat die bestekopname foute kan bevat, aanvaar ons dat hierdie inligting akkuraat en volledig genoeg is om vir ons 'n verteenwoordigende beeld te bied van die stand van Wetenskapsafrikaanse publikasies in 2004 tot 2018.

2.2.1 Publikasietal 2004 tot 2018

Op die oog af is daar 'n opmerklike afname in die totale aantal Afrikaanstalige artikels wat in geakkrediteerde tydskrifte gepubliseer is vanaf 2004 tot 2018 (vergelyk **Figuur 1**: Afrikaanse artikels in geakkrediteerde tydskrifte 2004–2018).

Figuur 1: Afrikaanse artikels in geakkrediteerde tydskrifte 2004–2018

Enkele opmerkings kan egter die interpretasie hiervan rig. Eerstens behoort daar nie alte veel betekenis geheg te word aan die opsigtelike helling in 2018 nie, aangesien 'n helling in 2007 nie 'n durend verminderde aantal artikels voorspel nie. Tweedens behoort die onderskeid kwaliteit-kwantiteit in gedagte gehou te word. 'n Afname wat betref aantal gepubliseerde artikels sou byvoorbeeld nie op sigself 'n aanduiding van afgenome (of toegenome) kwaliteit wees nie. Derdens is daar in 2019 met die bestekopname begin en sou daar by sommige tydskrifte met 'n langer omset ten tyde van 2019 nog artikels in die keurings- of publikasieproses kon gewees het vir publikasie in 2018 of selfs vroeër.

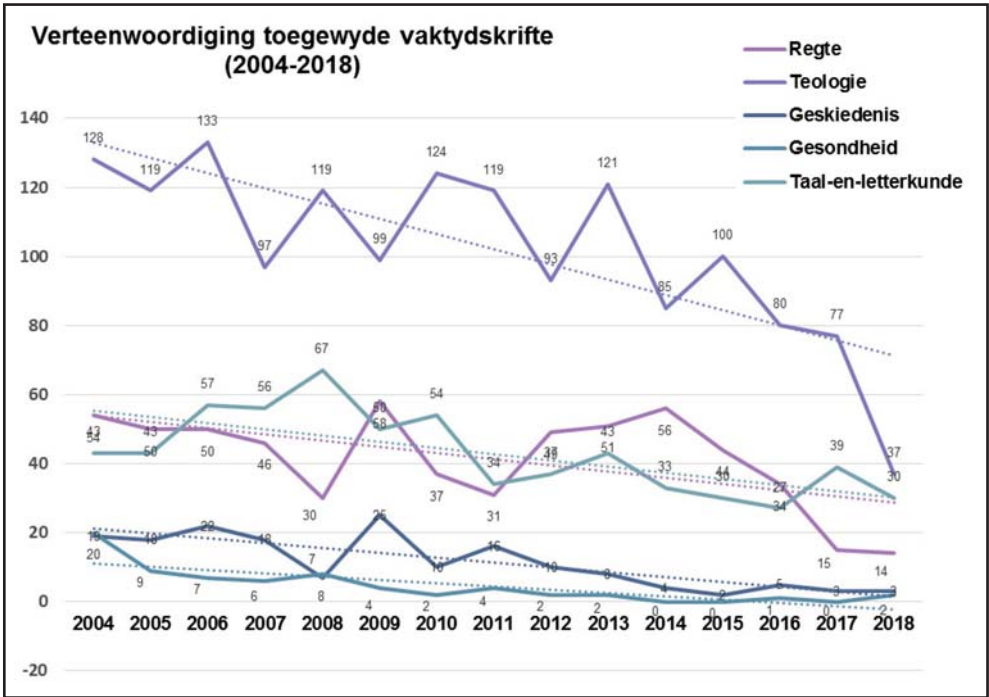
Vierdens is dit belangrik om die relatiewe afname in die aantal Afrikaanse artikels tussen 2004 en 2018 teen die internasionale en plaaslike kontekste van dié tydperk te interpreteer. Dit is moeilik om in te skat welke invloed globaliserende tendense in die akademie en in die wetenskap – soos dié van die informasie-era – uitgeoefen het op navorsers se keuse om (al dan nie) in die afgelope twee dekades in Afrikaans hul navorsing te publiseer. Verdere ondersoek sou die invloed van sulke tendense op Afrikaans kon vergelyk met dié op tale wat 'n soortgelyke status beklee relatief tot wêreld- wetenskapstale soos Engels. 'n Afname in die aantal Afrikaans-talige artikels in hierdie tydperk sou naamlik nie alleen op die lewenskrag van 'n hoë funksie van spesifiek Afrikaans kon dui nie, maar ook op dié van ander wetenskapstale as sodanig.

Sowel wat die internasionale as plaaslike konteks betref, moet die gebruik van Afrikaans as wetenskaptaal meeding met dié van Engels as lingua franca. Navorsers se keuse ten opsigte van die taal waarin hulle hul navorsing publiseer sou boonop beïnvloed kon word deur (geantisipeerde of werklike) gevolge, byvoorbeeld vir bevordering in die akademie, emigrasie na die buiteland of die toekenning van befondsing of pryse. Te midde van die wêreldwye klem op navorsingsuitsette verkeer veral navorsers in vakgebiede wat nie as direk voordelig vir die samelewing beskou word nie, verder onder druk om navorsing te lewer wat tog relevant of aktueel is en oor potensiaal vir werklikheidstoepassing beskik – oftewel wat as sodanig *voorgehou* kan word. Daar is kortom verskeie redes waarom navorsers sou kon kies om liewer

in Engels te publiseer as in Afrikaans, en die interpretasie van die sigbare afname van publikasie van Afrikaanse akademiese artikels val buite die skopus van hierdie artikel.

2.2.2 Vakgebiede

Die inligting oor toegewyde vakgebiedverteenvoording wat in Tabel 1 aangebied is, word in **Figuur 2** hier onder gevisualiseer.

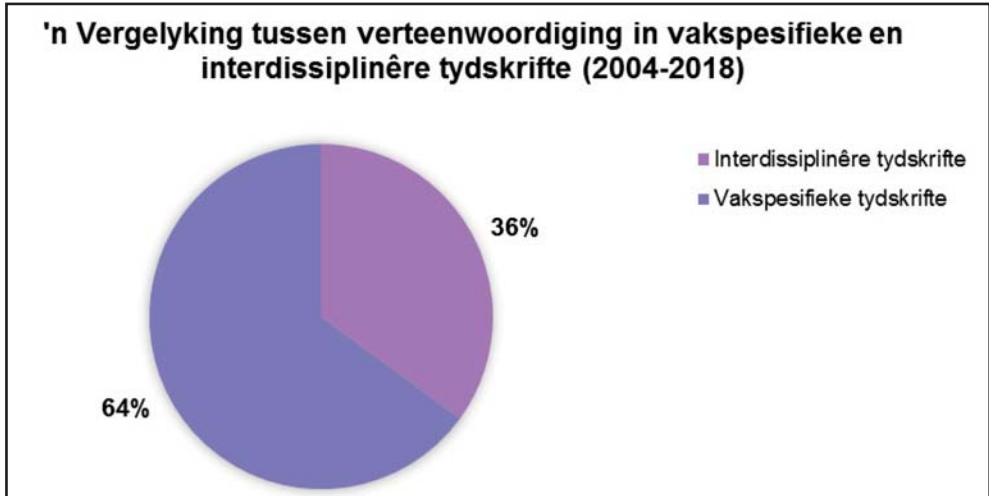

Figuur 2: *Verteenwoordiging van vakgebiede in artikels gepubliseer in geakkrediteerde, vakgebiedtoegewyde tydskrifte tussen 2004–2018*

Omdat *Tydskrif vir Nederlands en Afrikaans* sowel taal- as letterkundige artikels publiseer, word die taal- en letterkunde hier saam gegroep as “taal-en-letterkunde”. Omwille van eenvoud geld die tydskrifte *Journal of Early Christian History* en *Studia Historiae Ecclesasticae* in hierdie grafiek slegs as geskiedenis en nie ook as teologie nie.

Dit is duidelik dat teologie, regte en taal-en-letterkunde veel sterker verteenwoordig word in die bestekopname as geskiedenis, gesondheidswetenskappe of ander vakgebiede waarvoor daar slegs ’n enkele vakspesifieke tydskrif bestaan. Een van die mees opvallende verskuiwings wat uit die bogenoemde tabel blyk, en wat by die interpretasie van bostaande vakgebiedinligting verreken moet word, is dat die publikasie van Afrikaanstalige artikels toenemend geskied in enkele wesenlik interdisiplinêre tydskrifte; dit wil sê, tydskrifte wat doelbewus artikels oor verskillende vakgebiede publiseer. Hierdie gegewe kompliseer uiteraard die voorstelling van vakgebiedverteenvoording. Aangesien die vakgebiede van hierdie groot aantal artikels handmatig geïdentifiseer sou moes word, dui die bostaande figure slegs die aantal artikels aan wat gepubliseer is in tydskrifte *toegewy* aan ’n vakgebied.

Die interdisiplinêre tydskrifte *Acta Academica*, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* (TGW), *LitNet Akademies*, *Koers*, *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Natuurwetenskappe en Tegnologie* (SATNT) en *Joernaal vir Transdisiplinêre Navorsing in Suid-Afrika* (JTNSA) verteenwoordig telkens tussen 19,3% (2004) en 60,8% (2018) van die hoeveelheid Afrikaanstalige artikels wat per jaar gepubliseer is tussen 2004 en 2018. Spesifiek het gemiddeld 46% van die Afrikaanse artikels wat in die tydperk 2015 tot 2018 in geakkrediteerde tydskrifte gepubliseer is, in slegs *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* en *LitNet Akademies* gesamentlik verskyn. Die persentasie van alle artikels wat in 2004 tot 2018 gepubliseer is, word visueel voorgestel in **Figuur 3**.

Figuur 3: *Verhouding van Afrikaanse artikels in geakkrediteerde tydskrifte 2004–2018 gepubliseer in interdisiplinêre tydskrifte teenoor vakspesifieke tydskrifte*

'n Moontlike oorsaak vir die lae verteenwoordiging van sommige vakgebiede in die korpus sou kon wees dat sommige erg gespesialiseerde tydskrifte gewoon nie genoeg bydraes ontvang om volhoubaar te publiseer nie. 'n Verdere moontlike oorsaak van die skuif vanaf publikasie in vakspesifieke tydskrifte na publikasie in die genoemde interdisiplinêre tydskrifte sou taalbeleid- of taalpraktykverandering by eersgenoemde kon wees. Die tydskrifte TGW, *LitNet Akademies* en SATNT – wat ook in Figuur 3 verteenwoordig word – publiseer naamlik uitsluitlik Afrikaanstalige artikels, waardeur die gewildheid daarvan gedeeltelik verklaar sou kon word. Dit was nie binne die omvang van ons korpusontwikkeling haalbaar om vas te stel welke tydskrifte inderdaad 'n verandering ten opsigte van taalbeleid ondergaan het nie, en indien wel wanneer dit sou gebeur het nie. In verdere navorsing sou nagegaan kon word of sodanige beleidsverandering korreleer met die afname van die aantal Afrikaanse artikels wat in 'n gegewe tydskrif gepubliseer is/word.

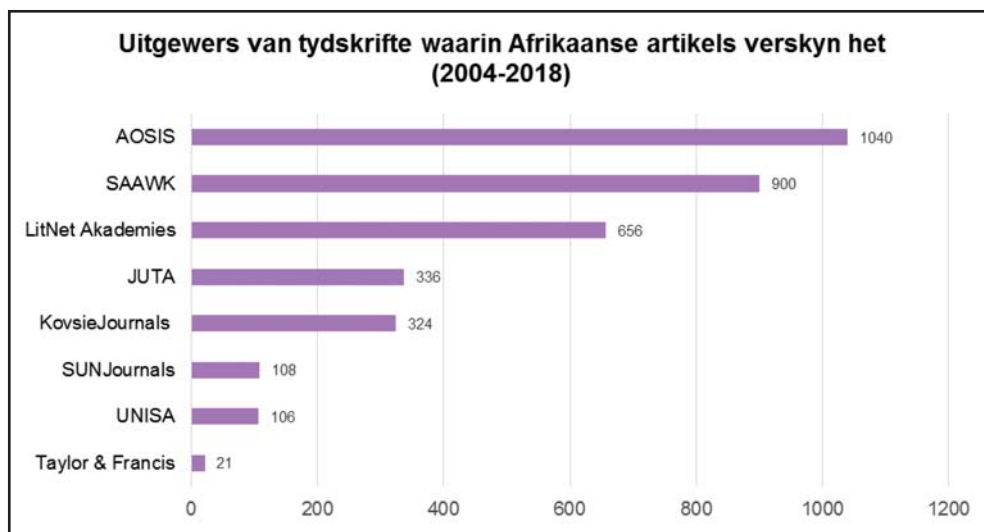
Selfs 'n veranderde taalbeleid wat steeds voorsiening maak vir die publikasie van Afrikaanse artikels, sou 'n invloed kon uitoefen op die aantal Afrikaanse artikels indien 'n tydskrif vanaf 'n bepaalde oomblik *ook of hoofsaaklik* Engelstalige (of andertalige) artikels publiseer. 'n Maksimum aantal artikels per uitgawe sou naamlik behels dat Afrikaanse en andertalige artikels moet meeding om beperkte bladruimte. 'n Bywerking van die inligting in Brink (1975) sou in hierdie verband verhelderend kon wees. Brink (1975) verskaf 'n lys van plaaslike tydskrifte per vakgebied en dui aan wat die taalmedium van elk is: “uitsluitlik

Afrikaans”; “uitsluitlik Engels”, “Engels, maar aanvaar ook Afrikaanse bydraes”; en “Volgens beleid nagenoeg ewe veel Afrikaanse en Engelse bydraes” (Brink, 1975:17). Die data hieroor is volgens Brink (1975:17) versamel deur middel van ’n vraelys wat aan alle afdelings, takke en werkgemeenskappe van die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns gestuur is.

Indien die verskuiwing vanaf publikasie in vakspesifieke tydskrifte na veral die interdisiplinêre tydskrifte TGW, *LitNet Akademies*, *Koers* en SATNT inderdaad te wyte is aan veranderde taalbeleide of taalpraktyke by die betrokke vakspesifieke tydskrifte, is dit op sigself ’n positiewe gegewe dat laasgenoemde tydskrifte ’n volhoubare en (relatief) aansienlike tuiste bied vir navorsing in Afrikaans. Die gevaar hiervan is egter dat dit bydra tot die sentralisering van mag en kennis wat in die volgende afdeling bespreek word. ’n Opmerklike gegewe is byvoorbeeld dat ’n groot persentasie van die Afrikaanse artikels in die vakgebied regte in die tydperk 2004 tot 2018 gepubliseer is in tydskrifte wat tans deur twee spesifieke uitgewers uitgegee word, maar helaas nie al die artikels van een van hierdie twee instansies in *VivA-WAK 1.0* opgeneem kon word nie.

2.2.3 Die toenemende publikasie van Afrikaanse artikels in enkele tydskrifte

In §2.2.1 is genoem dat uit die 69 DHOO- of SciELO SA- geakkrediteerde tydskrifte waarin Afrikaanse artikels van 2004 tot 2018 gepubliseer is, 44 tans deur slegs 8 instansies uitgegee word, naamlik AOSIS, JUTA, KopsieJournals, LitNet, UNISA, die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns (SAAWK), SUNJournals en Taylor & Francis (vergelyk **Figuur 4** hier onder). In §2.2.2 is verder aangedui dat meer as die helfte van die Afrikaanse artikels in tydskrifte wat aan die regte toegewy is (te onderskei van artikels oor die regte in interdisiplinêre tydskrifte), gepubliseer is in tydskrifte van die uitgewer JUTA. Daar is ook genoem dat die toenemend belangrike interdisiplinêre tydskrifte *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Natuurwetenskappe & Tegnologie* en *LitNet Akademies* ook aan verskillende instansies behoort.

Figuur 4: *Uitgewers van tydskrifte waarin Afrikaanse artikels verskyn het 2004–2018*

Wat die tydperk 2004 tot 2018 betref, is daar 'n toenemende konsentrasie van publikasiebeheer by 'n klein aantal instansies, wat sekere risiko's inhou. Waar dataooreenkomste vereis word om toegang tot publikasies vir korpusbou te verkry, kan die weiering of (voorwaardelike) toestemming van 'n enkele instansie 'n groot impak hê. Verder kan die groeiende invloed van 'n beperkte aantal uitgewers ook die balans en objektiwiteit van wetenskaplike publikasies beïnvloed, ongeag die taal van publikasie. Hierdie risiko's moet oorweeg word binne die konteks van hedendaagse tendense soos oop toegang en interdisiplinêre samewerking.

In hierdie verband het die konsentrasie van publikasiebeheer reeds die ontwikkeling van die *VivA-Wetenskapsafrikaanskorp* beïnvloed, soos in §3.1 bespreek sal word. Een spesifieke voorbeeld van so 'n negatiewe effek is die feit dat daar van een uitgewer, geen artikels in die *VivA-WAK* opgeneem kon word nie, aangesien die bestaande gebruikslisensie nie die opname van artikels in 'n korpus bemiddel nie en daar nie 'n dataooreenkoms gesluit kon word nie. Dit is veral kommerwekkend omdat die tydskrif wat die derde grootste getal Wetenskapsafrikaanse tekste gepubliseer het, by hierdie uitgewer ressorteer, wat hierdie belangrike bron ontoeganklik maak vir Afrikaanse taalkundiges (soos onderrigtaalkundiges en leksikograwe) wat wil navorsing doen oor dié gebruiksvariëteit.

Van die uitgewers AOSIS, JUTA, KovsieJournals, die SAAWK, SUNJournals, UNISA en Taylor & Francis kon wel sommige of alle artikels opgeneem word; in die afwesigheid van sommige van dié instansies se instemming tot 'n dataooreenkoms kon daar naamlik wel van geskikte gebruikslisensies vir sekere tydskrifte gebruik gemaak word, of van dataooreenkomste wat direk met sommige tydskrifredaksies gesluit is.

3. Die ontwikkeling en samestelling van VivA-WAK

'n Uitvloeisel van die bestekopname van Afrikaanstalige artikels wat tussen 2004 en 2018 gepubliseer is in geakkrediteerde vakkundige tydskrifte, is die ontwikkeling van 'n Afrikaanse gebruiksvariëteitkorpus, naamlik die *VivA-Wetenskapsafrikaanskorp 1.0*. Hierdie korpus sal kort ná die verskyning van hierdie artikel beskikbaar wees op die Virtuele Instituut vir Afrikaans (<https://viva-afrikaans.org/i>) se Korpusportaal-platform.⁶

Uiteraard was die tydperk wat in die bestekopname gedek is, naamlik 2004 tot 2018, bepalend vir die omvang van hierdie korpus. Die oogmerk by die aanvang van die ontwikkelingsproses in 2019 was om 'n korpus van heel resente tekste daar te stel. Sedertdien het heelwat tyd egter verloop. Veral die COVID-19-pandemie het die korrespondensie met redaksies of instansies vertraag. In toekomstige weergawes van die korpus sou hierdie tydperk uitgebrei kon word om sowel ouer as resenter artikels in te sluit. Uitbreiding om artikels uit vroeëre jare op te neem, sou weliswaar gekompliseer word deur gedeeltelike beskikbaarheid van digitale teksweergawes, wat sou noodsaak dat heelwat artikels uitgelaat word of dat geskandeerde weergawes met programmatuur vir optiese karakterherkenning (OKH) verwerk sal moet word.

Ons verwag egter dat die aard van Wetenskapsafrikaans nie sodanig sou verander het sedert die 2004–2018-tydperk tot 2025 nie. Weergawe 1.0 van die *VivA-WAK* sou dus steeds verteenwoordigend wees van die gebruik van Wetenskapsafrikaans in die hede en onlangse verlede en kan vir navorsers bruikbaar wees. 'n Logiese uitsondering hierop is leksikale ontwikkelings soos terme wat verband hou met die COVID-19-pandemie of met die toenemende prominensie van kunsmatige intelligensie.

⁶ Belangstellende navorsers kan per e-pos aan navraag@viva-afrikaans.org 'n versoek rig om in kennis gestel te word wanneer die *VivA-WAK 1.0* op VivA-Korpusportaal beskikbaar sal wees.

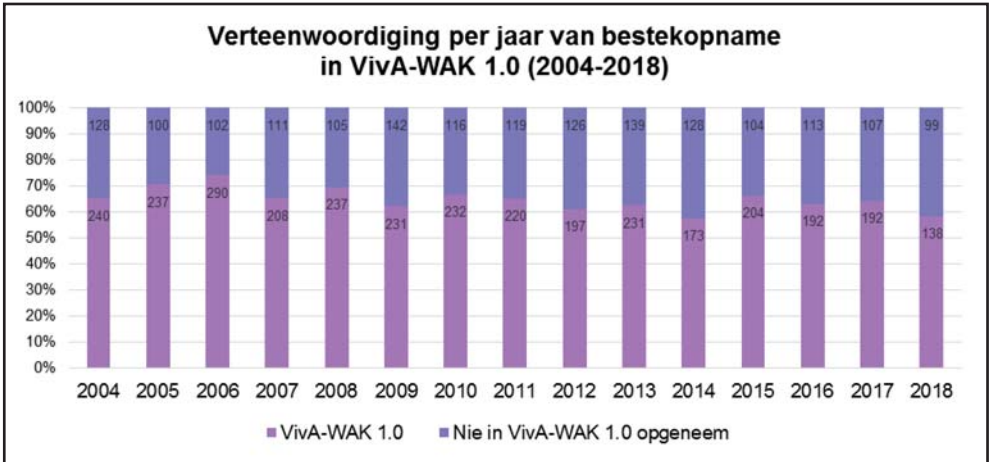
3.1 Samestelling van VivA-WAK 1.0

Van die 4 805 artikels in 69 tydskrifte wat met die bestekopname in §2 geïdentifiseer is, kon toestemming bekom word vir die opname van 3 066 artikels in 37 tydskrifte. Hierdie opname van artikels wat in die bestekopname geïdentifiseer is, word in **Figuur 5** hier onder gevisualiseer.

Figuur 5: Totale verteenwoordiging van Afrikaanstalige artikels wat in die bestekopname geïdentifiseer is, se opname in VivA-WAK 1.0

Die *VivA-WAK 1.0* verteenwoordig nagenoeg 64% van alle geïdentifiseerde Afrikaanstalige geakkrediteerde vaktydskrifartikels gepubliseer tussen 2004 en 2018. Die kronologiese verteenwoordiging word hier onder in **Figuur 6** grafies voorgestel.

Figuur 6: Verteenwoordiging van Afrikaanstalige artikels wat per jaar in die bestekopname geïdentifiseer is, se opname in VivA-WAK 1.0

Soos hierdie voorstelling aandui, bied die *VivA-WAK 1.0* 'n sterker verteenwoordiging van die eerste jare van die bestekopname se 2004–2018-tydperk as van die latere jare. Die gemiddelde verteenwoordiging vir die drie vyfjaarperiodes van dié tydperk is naamlik 67,9% vir 2004–2008, 62,0% vir 2009–2013 en 60,8% vir 2014–2018. Die moontlike redes en betekenis van hierdie afname word in §3.2 bespreek.

3.2 *Korrespondensie oor toestemming vir opname*

Met die oog op die opname van artikels in 'n korpus bestem vir die Virtuele Instituut vir Afrikaans (VivA) se Korpusportaal was dit nodig om een van twee tipes formele toestemming te verkry of vas te stel. Enersyds is daar vir 19 tydskrifte met die betrokke redaksie of uitgewer 'n dataooreenkoms aangegaan wat aan VivA die nodige gebruiksregte toestaan om die artikels in *VivA-WAK 1.0* op te neem. Andersyds is vir 18 verdere tydskrifte gebruik gemaak van 'n bestaande geldige gebruikslisensie, meestal 'n geskikte Creative Commons-lisensie (Creative Commons, 2024), wat uit die staanspoor voorsiening maak vir gebruik soos die opneem van artikels in die *VivA-WAK 1.0*.

Die grootste uitdaging by die saamstel van ons korpus was die korrespondensie met tydskrifredakteurs en -uitgewers oor tydskrifte waarvoor daar nie 'n geskikte gebruikslisensie bestaan nie en daar dus van nuuts af 'n dataooreenkoms gesluit sou moes word. Dit het ongelukkig geblyk dat die webwerwe van talle tydskrifte in wisselende mate verouderd is. Talle webwerwe sou byvoorbeeld 'n vorige redakteur(s) of kontakpersoon lys in stede van die huidige. In sommige gevalle het sodanige voormalige betrokkenes spoedig per e-pos geantwoord met die kontakbesonderhede van die huidige redakteur of kontakpersoon of het hul ons korrespondensie na die relevante persone aangestuur. In ander gevalle het die gelyste e-posadres of kontaknommer egter nie meer bestaan nie, is geen antwoord ontvang nie of het 'n vorige redakteur of kontakpersoon nie geweet wie die huidige redakteur is nie.

Die meeste redakteurs of uitgewers van onafhanklike tydskrifte het onmiddellik hul bereidheid aangetoon om 'n dataooreenkoms met VivA aan te gaan. In sulke gevalle kon spoedig voortgegaan word met die aflaai, omskakeling en verwerking van die betrokke artikels. Enkele tydskrifredakteurs het egter aangedui dat hulle met hul redaksierade moes konsulteer alvorens toestemming geformaliseer kon word. Waar sommige redakteurs of redaksierade kommer uitgespreek het oor moontlike risiko's verbonde aan die opneem van tydskrifte, is verdere korrespondensie gevoer (byvoorbeeld om die streng gebruiksvoorwaardes van die dataooreenkoms verder uit te lê of opnuut te benadruk). Ná hierdie verdere korrespondensie het die redaksierade in die meeste gevalle dan wel toestemming verleen dat 'n dataooreenkoms aangegaan mag word.

Die grootste uitdaging betreffende korrespondensie met die oog op dataooreenkomste was egter dat die meerderheid tersaaklike tydskrifte nie (meer) onafhanklik gepubliseer word nie, maar onder 'n instansie soos 'n universiteit of (universiteits)uitgewer ressorteer (vergelyk weer §2.2.3). Soos reeds bespreek is, het dit uiteindelik geblyk dat 44 van die 69 bruikbare tydskrifte tans deur 'n instansie gepubliseer word waarmee 'n dataooreenkoms aangegaan sou moes word.

'n Verdragende faktor ten opsigte van die korrespondensie met verskeie tydskrifte/uitgewers was onduidelikheid of 'n dataooreenkoms op tydskrifredaksievlak of deur die betrokke instansie geteken moes word. Ook was daar dikwels by instansies onsekerheid oor watter departement of individu oor die nodige gesag daarvoor beskik het. Verder het 'n vinnige omset van personeel – moontlik verbandhoudend met die COVID-19-pandemie sedert 2020 – beteken dat korrespondensie dikwels gesloer het en van voor af begin moes word met nuwe rolspelers.

Enkele instansies was huiwerig om die voorgestelde dataooreenkoms te onderteken. Hoewel instansies in laasgenoemde gevalle uitgenooi is om wysigings aan die dataooreenkoms voor te stel, is daar nie wysigingsvoorstelle ontvang nie. 'n Enkele instansie het ontvangs van ons meerdere skrywes erken en na die betrokke besluitnemende individu aangestuur, maar daar is nog nie sedertdien 'n antwoord – instemmend of andersins – ontvang nie. Dit is jammer dat daar dus in hierdie geval 'n onuitgesproke onwilligheid blyk te wees om aan die projek deel te neem en data te deel, sonder dat daar egter hoegenaamd hieroor gesprek gevoer wil word.

Tot op hede kon om een of meerdere van hierdie redes nie met die instansies AOSIS, JUTA, LitNet, KopsieJournals, UNISA of SUNJournals ooreenkomste aangegaan word nie. Slegs enkele tydskrifte van hierdie uitgewers kon desondanks by weergawe 1.0 van die *VivA-WAK* opgeneem word, en wel deur middel van geskikte bestaande gebruikslisensies of dataooreenkomste wat direk met tydskrifredaksies aangegaan is.

Die feit dat daar nie met al die nodige instansies dataooreenkomste aangegaan kon word nie, het tot gevolg dat 'n korpus waar gepoog word om die wetenskaplike ondersoek van Wetenskapsafrikaans as gebruiksvaeriteit moontlik te maak, nie omvattend en volledig verteenwoordigend is van hierdie vaeriteit vir die afgebakende tydperk nie. Dit kon andersins met minstens 13 miljoen woorde vergroot gevees het.

Ons vind dit uiters jammer dat, ten spyte van sommige van hierdie akademiese tydskrifte se strewe om Afrikaans as wetenskapstaal te bevorder of ooptoegangsmateriaal beskikbaar te stel, daar faktore is wat verhoed het dat hierdie data ingesluit kon word. Ons hoop dat hierdie hindernisse (wat onder meer onwilligheid, onkunde, kontraktuele beperkinge en personeel-kapasiteit kan insluit – wat ook al die rede mag wees) in die nabye toekoms oorkom kan word, sodat die betrokke data bygevoeg kan word vir 'n volledige taalkundige ondersoek van Wetenskapsafrikaans.

3.3 *Die verwerking van artikels*

Nadat die nodige toestemming verkry is vir die opneem van artikels uit 'n bepaalde tydskrif, kon voortgegaan word met die verkryging en verwerking van alle elektroniese artikelkopieë wat in die korpus opgeneem sou kon word. Die eerste stap hierby was die aflaai van die artikels wat op die tersaaklike publikasieplatforms beskikbaar is (hoofsaaklik in PDF-formaat), en die omskakeling van PDF-weergawes van artikels na txt-formaat, wat later gemaklik omgeskakel kon word na xml-formaat en verder tot korpus verwerk kon word. Daar is vernaam van 'n skrip van die Noordwes-Universiteit se Sentrum vir Tekstegnologie (CTeX) gebruik gemaak hiervoor. Hoewel die oorgrote meerderheid artikels geen probleme opgelewer het nie, moes daar by enkele artikels besluit word oor die sinvolheid daarvan om handmatig swak omgeskakelde teks te verbeter. Veral by die enkele PDF's wat nie die digitale teks van artikels bevat het nie maar onverwerkte skanderings van gedrukte artikels, moes besluit word of dit sinvol was om weergawes wat slegs gedeeltelik met OKH-programmatuur verwerk kon word, handmatig te verbeter.

Vir die *VivA-WAK 1.0* is die volgende verwerking van die artikels uitgevoer, met dien verstande dat verdere verwerking tot volgende weergawes van die korpus kan lei, moontlik ook met die insette van navorsers wat die korpus op bepaalde maniere wil benut. Ten eerste is die tekste meer bruikbaar gemaak deur metadatoet- en eindnote, kop- en voetteks (soos bladsynommers) asook bronnelyste te verwyder. Indien sulke inligting wel bruikbaar kan wees vir bepaalde doeleindes, sou dit in die toekoms ingesluit en as subkorpusse geëtiketteer kon word.

Ten tweede is die tekste van metadata voorsien sodat soekopdragte uitgevoer kan word per tydskrif, outeur of jaar van publikasie. Ten derde is daar 'n onderskeid getref tussen vyf afdelings van elke teks wat as vyf subkorpusse vertoon op VivA-Korpusportaal, te wete (i) die Afrikaanstalige opsomming, (ii) die inleiding, (iii) die navorsingsontwerp, (iv) die besprekingsgedeeltes en (v) die afloop.⁷ Onder “inleiding” word verstaan daardie gedeeltes van 'n artikel wat die navorsingsontwerp en die bespreking voorafgaan – wat in die meeste gevalle onder die opskrifte “Inleiding” of “Kontekstualisering” aangebied word of die eerste afdeling van 'n artikel uitmaak, maar by sommige artikels oor meerdere afdelings strek, terwyl die eerste afdeling van ander artikels reeds meer as 'n suiwer inleidende gedeelte insluit. Onder die navorsingsontwerp word verstaan dié gedeeltes van 'n artikel wat gewoonlik onder 'n opskrif soos “Metodologie” of “Metode van ondersoek” tuisgebring word. Veral by geesteswetenskaplike vakgebiede of artikels met 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp is die navorsingsontwerp egter geïntegreer by die inleidende of ander gedeeltes. Vir die navorsingsontwerp-subkorpus van ons korpus word daarom volstaan met artikels wat uitdruklik so 'n afdeling onderskei.

By die identifisering van hierdie afdelings is daar getrag om weg te stuur van interpretasie. Die mate van variasie – nie alleen by geesteswetenskaplike of kwalitatiewe artikels nie, maar ook by die sogenaamde “harde wetenskappe” of streng kwantitatiewe artikels – maak dit onmoontlik om, byvoorbeeld, telkens die eerste afdeling as die inleiding te eien en die laaste afdeling as die slot. Om noukeurig vir elke artikel die genoemde afdelings te identifiseer, sou besonder tydrowend en duur wees. 'n Groter uitdaging sou wees dat die navorser se interpretasie hierby in ongewoon hoë mate 'n invloed sou uitoefen op die samestelling van die subkorpusse en van enige navorsing wat op grond daarvan uitgevoer word. 'n Stel genuanseerde riglyne is gevolglik saamgestel en gevolg by die verwerking van alle artikels.

Dit is ook vanweë die ryk variasie wat betref die volgorde en aanbieding van die afdelings inleiding, navorsingsontwerp, bespreking en afloop dat daar teen die rekenaaromatige outomatisering van hierdie proses besluit is. Dit het naamlik 'n onproduktiewe werkswyse geblyk, aangesien elke moontlik programmeerbare reël heelwat uitsonderings opgelewer het.

Laastens word die gebruiklike verwerking wat betref woordetikettering op die korpus toegepas, alvorens die korpus op VivA-Korpusportaal beskikbaar gestel sal word.

3.4 VivA-Korpusportaal

Die VivA-Korpusportaal is 'n platform waar 'n groeiende versameling Afrikaanse korpora gehuisves word, en waarop navorsers kragtige korpussoektogte kan uitvoer (sien VivA, 2025). Daar is drie vlakke van toegang tot VivA se Korpusportaal, naamlik OOP, OMVATTEND en EKSKLUSIEF.

Korpora op VivA-Korpusportaal se OOP-vlak is vrylik beskikbaar aan alle VivA-gebruikers vir navorsingsdoeleindes. Tans word slegs een korpus op hierdie vlak (Oop 1.1) gehuisves, naamlik die *NCHLT-Afrikaanse korpus 1.1*, wat 'n versameling regeringsdokumente van die onderskeie webblaaie en elektroniese publikasies van die Suid-Afrikaanse regering is.

Toegang tot korpora op VivA-Korpusportaal se OMVATTEND-vlak is beperk tot bona fide-navorsers. Navorsers kan toegang verkry tot hierdie korpora deur 'n aanlyn aansoekvorm

⁷ Die besonderhede van die gefinaliseerde subkorpusverdeling van die *VivA-WAK* sal op VivA-Korpusportaal se kolofon beskikbaar wees wanneer die korpus gepubliseer is.

te voltooi en in te dien. Die volgende korpora is op hierdie vlak (Omvattend 2.4) vir navorsers beskikbaar:

- Afrikaanse Leipzig-korpus 1.5: 'n Subversameling van die Leipzig-korpus (Leipzig Corpora Collection) vir Afrikaans tot en met 2020. © 2020 Abteilung Automatische Sprachverarbeitung, Universität Leipzig.
- NWU/Lapa-korpus 1.1: Korpus van Afrikaanse boeke gepubliseer deur Lapa Uitgewers.
- PUK/Protea Boekhuis-korpus 2.1: Korpus van Afrikaanse boeke gepubliseer deur die uitgewer Protea Boekhuis.
- Taalkommissie-korpus 1.1: 'n Gestratifiseerde korpus soos gebruik deur die Afrikaanse Taalkommissie bestaande uit 'n verskeidenheid genres en domeine, insluitende: wetenskaplike tydskrifte, koerante, letterkundige werke, informele en formele skryfstukke.
- VivA/ATKV-Taalgenootkorpus 1.0: 'n Versameling tydskrifartikels van die ATKV se spogpublikasie – *Taalgenoot* – vanaf 2021–2023.
- VivA/ATKV-Tienertoneelkorpus 1.2: 'n Versameling toneelstukke wat vir die ATKV-Tienertoneelkompetisie ingeskryf is. Huidige versameling sluit 2024 se inskrywings in.
- VivA-FAK-korpus 1.1: 'n Korpus van die FAK se spogpublikasie – *Flink* – vanaf 2017-2023.
- VivA/Maroela Media-korpus 1.2: 'n Versameling nuusartikels en blogs soos gepubliseer op die mediahuis, Maroela Media, se webtuiste vanaf Oktober 2023 tot Oktober 2024.
- VivA/RSG-nuuskorpus 1.2: 'n Versameling nuusbuletins vanaf 13 April 2011 tot en met 31 Oktober 2024 soos uitgesaai op Radio Sonder Grense en gepubliseer op hulle webtuiste.
- VivA-Blogkorpus 1.1: 'n Versameling van VivA se blogs, soos gepubliseer op viva-afrikaans.org.
- VivA-Spraakkorpus 1.0: Transkripsies van uittreksels uit 'n verskeidenheid nagelate spraakkorpusse, gerangskik in subkorpusse per projek.
- VivA-Uitgewerskorpus 1.1: 'n Korpus van Afrikaanse kortverhale gepubliseer deur VivA-Uitgewers.
- Wikipedia- Afrikaanse korpus 1.6: 'n Versameling dokumente van die onderskeie webblaaie beskikbaar op die Afrikaanse weergawe van Wikipedia soos op einde Augustus 2022.

Korpora op VivA-Korpusportaal se EKSKLUSIEF-vlak is slegs beskikbaar aan bona fide-navorsers wat kan aantoon dat die korpora vir 'n spesifieke projek nodig word, en daar moet deur die voltooiing van 'n aanlyn aansoekvorm aansoek gedoen word om die korpora op hierdie vlak te gebruik. Tans is daar twee korpora op hierdie vlak (Eksklusief 2.0) beskikbaar:

- VivA/THT-korpus 1.0: 'n Versameling van historiese korpora wat deur die Tracing History Trust getranskribeer is.
- VivA/Bethuli-dagboek-korpus 1.0: 'n Versameling van dagboekinskrywings wat deur die Oorlogsmuseum in Bloemfontein getranskribeer is.

Aangesien *VivA-WAK 1.0* 'n korpus is wat uitsluitlik vir taalkundenavorsing beskikbaar gestel sal word, en dit ook só in die dataooreenkomste met die tydskrifte en uitgewers gespesifiseer

word, sal dié korpus slegs op die VivA-Korpusportaal se OMVATTEND-vlak beskikbaar gestel word.⁸

4. Die bruikbaarheid van die bestekopname en VivA-WAK 1.0

Die bestekopname van Afrikaanse artikels wat in geakkrediteerde vakwetenskaplike tydskrifte gepubliseer is tussen 2004 en 2018 (sien weer §2), verskaf bruikbare inligting oor die mate waartoe Afrikaans as wetenskapstaal ingespan is in die onlangse verlede. As sodanig sou dit as 'n aanduiding kon dien van tydskrifte of instansies wat erken behoort te word vir die geleenthede wat hulle daarstel vir navorsing in Afrikaans. Ook sou daar afgelei kon word welke vakgebiede van die Afrikaanse akademiese wetenskapsbedryf lewenskrag toon, en waar daar leemtes bestaan en moontlik investering en aanmoediging nodig is.

Ons het algaande in hierdie artikel die beperkinge van die bestekopname in §2 en van weergawe 1.0 van die VivA-Wetenskapsafrikaanskorpus aangedui. Daar is egter ook aangetoon dat die grootste gedeelte van die gepubliseerde artikels wat in die tydperk 2004 tot 2018 verskyn het, wél in *VivA-WAK 1.0* opgeneem is, en dat ons van mening is dat hierdie korpus van besondere nut kan wees vir Afrikaanse taalnavorers, maar ook vir ander navorsers. Só 'n korpus kan byvoorbeeld nuttig wees vir die volgende doelwitte:⁹

- **Die sistematiese ondersoek na akademiese taalgebruik en styl:** Die studie van kenmerkende Afrikaanse skryfstyl en taalgebruik in akademiese artikels oor verskillende dissiplines heen kan van groot waarde wees vir die vakgebied van akademiese geletterdheid. Dit bied insig in hoe studente beter kan leer om in 'n akademiese konteks te funksioneer, wat die skryf van akademiese tekste, die ontwikkeling van 'n begrip vir die akademiese register en die vereistes en verwagtinge rakende taalgebruik, struktuur, en argumentering in verskeie vakgebiede, insluit.
- **Die ontwikkeling van vakterminologie:** Leksikograwe kan die korpus gebruik om nuwe of ontluikende vakterme en spesialisterminologie te identifiseer en te ontwikkel, wat sou bydra tot die uitbreiding van tegniese woordeskat in Afrikaans.
- **Die beskrywing van taalverandering in formele kontekste:** Navorsers kan die korpus gebruik om taalverandering in akademiese skryfstyl en vakgebied oor die verloop van jare te monitor, byvoorbeeld die invloed van nuwe sosiolinguistiese neigings of die gebruik van Engels in Afrikaanse akademiese tekste.
- **Die kontrastiewe analise van vaktaal oor dissiplines heen:** Vergelykende studies oor hoe vaktaal verskil tussen dissiplines kan met dié korpus gedoen word, wat nuttig sou wees vir vakspesifieke taalonderrig en taalbeleidformulering.
- **Die studie van taalpolitiek en ideologieë:** Die korpus (sowel as die meegaande bestekopname van Afrikaanse wetenskapspublikasies) kan gebruik word om diskursiewe patrone te analiseer wat ideologieë en taalpolitiek weerspieël, soos hoe Afrikaans en Engels afwisselend in die akademiese sfeer hanteer word.
- **Ontwikkeling van dissiplinespesifieke akademiese geletterdhedsmateriaal:** Die korpus kan gebruik word om riglyne te ontwikkel vir dosente en onderwysers in

⁸ 'n Belangrike kenmerk van VivA se Korpusportaal is dat die beperkende koppelvlak navorsers verhoed om 'n volledige korpus of selfs 'n afsonderlike volledige teks af te laai. Dit is 'n gegewe wat ook in ons korrespondensie met tydskrifredaksies en instansies beklemtoon is.

⁹ Hierdie lys van moontlike gebruike van *VivA-WAK 1.0* is uitgebrei en verfyn met behulp van 'n KI-taalmodel, naamlik ChatGPT-4 (OpenAI, 2024).

akademiese geletterdheid om studente beter te onderrig oor die spesifieke taalgebruik wat vereis word in verskillende akademiese velde.

- **Bestudering van taalnorme en standaardisering:** Die korpus kan gebruik word om die norme vir grammatikale en stilistiese standaardisering in akademiese Afrikaanse taal te identifiseer, wat bydra tot die ontwikkeling van stylgidsreëls vir akademiese publikasies.
- **Diskoersontleding:** Die analise van argumentatiewe strukture, retoriese strategieë en ander diskoersfunksies in akademiese artikels kan insig bied in die manier waarop navorsers hul idees struktureer en verwoord.
- Hierdie korpus kan bydra tot die **verbetering van Afrikaanse KI-tegnologieë**, deur:
  - **KI-gebaseerde taalverwerking te verbeter:** Deur masjienleer-modelle te voer met data uit 'n akademiese korpus, kan KI-tegnologieë akademiese teks meer akkuraat genereer, akademiese taaloutomatisering verbeter, en gevorderde teksontleding moontlik maak. KI kan geleer word om grammatika-, styl- en struktuurvoorstelle te maak spesifiek vir akademiese skryfwerk, gebaseer op korpusdata van goedgekeurde artikels.
  - **Die ontwikkeling van slim soek- en navorsingshulpmiddels:** KI-gebaseerde soekmasjiene kan die korpus gebruik om meer relevante en konteksgebaseerde navorsingsmateriaal voor te stel deur akademiese taal en vakterme te herken en te verwerk.
  - **Die verbetering van outomatiese teksopsomming en -herkenning:** KI-stelsels kan gebruik word om akademiese artikels doeltreffender saam te vat en belangrike argumente, resultate en metodologieë uit te lig, wat navorsers en studente kan help om vinniger toegang tot relevante inligting te kry.

5. Slot

In 1975 kon Brink (1975:16) tot die gevolgtrekking kom: “Op die vraag of ons voldoende publikasiemoontlikhede ten opsigte van die wetenskappe en tegnologie het, is die antwoord beslis ja – moontlik het ons te veel.” Na aanleiding van ons bestekname van gepubliseerde Afrikaanse artikels in geakkrediteerde tydskrifte vir die tydperk 2004 tot 2018, sowel as met die hulp van die gepaardgaande ontwikkelde VivA-Wetenskapsafrikaanskorpus 1.0, kan hierdie antwoord in 2025 hersien word. Dit het geblyk dat daar inderdaad in die onlangse verlede, spesifiek in die tydperk 2004 tot 2018, voldoende publikasiemoontlikhede ten opsigte van die beoefening van wetenskap in Afrikaans was.

Daar moet egter ook besin word oor die *aard* van hierdie publikasiemoontlikhede. Ons het aangetoon dat die publikasie van Afrikaanse artikels in geakkrediteerde vaktydskrifte in die 2004–2018-tydperk toenemend geskied het by slegs enkele interdisiplinêre tydskrifte. Ook ressorteer die tydskrifte waarin gepubliseer is in dié tydperk toenemend by 'n handjievol instansies. Hierdie twee tendense gaan gepaard met 'n konsentrasie van mag oor die publikasiemoontlikhede vir Afrikaanse artikels.

Die ontwikkeling van die *VivA-WAK 1.0* het reeds getoon dat hierdie gegewe 'n nadelige effek kan uitoefen op navorsing in en oor Afrikaans, vir sover verskeie tydskrifte nie tot dusver in dié korpus opgeneem kon word nie. Die onwilligheid van enkele instansies om toestemming aan VivA te verleen vir die opneem van artikels het 'n beduidende beperkende effek op die uiteindelijke samestelling van weergawe 1.0 van die *VivA-WAK* gehad – terwyl die meeste onderskeie tydskrifredaksies self egter positief was oor die opneem van artikels, maar nie

(meer) by magte is om sodanige toestemming te formaliseer nie. Dit is jammer dat van die instansies wat genooi is om wysigings aan die dataooreenkoms voor te stel, nie op ons versoeke geantwoord het nie; en dat 'n enkele instansie ontvangs van ons meerdere skrywes erken het en na die betrokke besluitnemende individu aangestuur het, maar geen verdere antwoord gegee het nie.

So 'n struikelblok vir korpussamestellers is ironies en val vreemd op in 'n tyd van digitale humaniora,¹⁰ waar dit van die uiterste belang is dat (akademiese) instansies moet inkoop op die beskikbaarstel van data vir navorsing van dié aard, veral omdat onwilligheid in hierdie verband die einste persone wat in hierdie instansies se tydskrifte (wil) publiseer, te na kom. Daar kan verder besin word oor die beginsel dat enkele instansies en individue 'n groot invloed sou kon uitoefen op die redaksionele beleide wat die stylvoorkeure van 'n groot gedeelte van alle Afrikaanse artikels wat in geakkrediteerde tydskrifte gepubliseer word, bepaal. Hierdie kwessie is veral relevant indien instansies 'n invloed uitoefen op dit wat as geskik vir publikasie beskou word, of op die wyse waarop navorsing aangepak kan word. Verdere navorsing sou egter nodig wees om die werklike effek van hierdie beïnvloeding vas te stel.

Gegewe die ingrypend veranderde konteks waarin Wetenskapsafrikaans in 2025 gebesig word, 50 jaar ná Brink se artikel in 1975, dui die data wat in hierdie artikel bespreek is daarop dat Wetenskapsafrikaans in die onlangse verlede relatief lewenskragtig was. In hierdie opsig behoort enige kommer oor Afrikaans se posisie as wetenskapstaal met 'n mate van gerusstelling en dankbaarheid getemper te kan word.

BIBLIOGRAFIE

- Alberts, M. 2024. Voorgestelde proses vir die hersiening en bywerking van vakwoordeboeke. *LitNet Akademies*, 21(2):251-287.
- Breed, A & Bosman, N. 2024. An introduction to Afrikaans Linguistics: Contemporary Perspectives. In Carstens, WAM & Bosman, N (eds). *Afrikaans Linguistics: Contemporary Perspectives*. Cape Town: Sun Media, pp. 13-41.
- Brink, C v d M. 1975. Waarom sou die wetenskaplike in Afrikaans publiseer? In *Afrikaans: Dit is ons erns*. Pretoria: Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns, pp. 13-28.
- Carstens, WAM & Raidt, EH. 2017. *Die storie van Afrikaans: uit Europa en van Afrika. Biografie van 'n taal. Deel 1: Die Europese geskiedenis van Afrikaans*. Pretoria: Protea Boekhuis.
- Carstens, WAM & Raidt, EH. 2019. *Die storie van Afrikaans: uit Europa en van Afrika. Biografie van 'n taal. Deel 2: Die Afrikgesiedenis van Afrikaans*. Pretoria: Protea Boekhuis.
- Conradie, J & Groenewald, G. 2017. Die Ontstaan en Vestiging van Afrikaans. In Carstens, WAM & Bosman, N (reds.). *Kontemporêre Afrikaanse Taalkunde*. Pretoria: Van Schaik, pp. 34-42.
- Creative Commons. 2024. About CC Licenses. <https://creativecommons.org/share-your-work/cclicenses/> [21 October 2024].
- DHET. 2024. 2024-2025 DHET List of Accredited Journals. <https://www.dhet.gov.za/Policy%20and%20Development%20Support/2024-2025%20DHET%20List%20of%20Accredited%20Journals.xls> [13 July 2024].
- Die Akademie van Wetenskap en Kuns. 1917. *Afrikaanse woordelys en spelreëls*.
- Greyling, F, Verhoef, S & Tempelhoff, G. 2020. Die Byderhand-Pionierprojek: 'n Gevallestudie van die deelnemende dinamika in die skep en toeganklikmaking van lokatiewe literatuur vir persone met siggestremdheid. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 60(4-2):1336-1362.

¹⁰ Greyling, Verhoef en Tempelhoff (2020:1341) verskaf die volgende handige beskrywing van die digitale humaniora: "Digitale Humaniora is 'n vangnetbegrip vir die beskrywing van navorsing, projekte, publieke kommunikasie en onderrig by die kruising van digitale tegnologie en geesteswetenskaplike navorsing."

- Nienaber, GS. 1934. *Oor die Afrikaanse taal. 'n Bydrae oor sy ontwikkeling na aanleiding van enkele versterkingswyse*s. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- OpenAI. 2024. ChatGPT-4 (Versie 19 Oktober 2024). Navorsingsmoontlikhede van 'n taalkundige korpus van akademiese taal. <https://chat.openai.com/chat> [19 Oktober 2024].
- Roux, AJA. 1975. Die uitbouing van Afrikaans as wetenskap-tegnologiese taal. In *Afrikaans: Dit is ons erns*. Pretoria: Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns, pp. 3-12.
- Steyn, JC. 2014. '*Ons gaan 'n taal maak*': *Afrikaans sedert die Patriot-jare*. Pretoria: Kraal-Uitgewers.
- VivA. 2025. Korpusportaal. <http://korpus.viva-afrikaans.org/whitelab/explore/corpus> [9 Januarie 2025].